

Saksbehandler: Hildur Kleppe
Tlf.: +47 55587536

Vår dato: 23.11.2009
Deres dato: 22.07.2009

Vår ref. 2009/2883 - 0
Deres ref.: 0903642

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Uttalelse angående høring - NOU 2009:18 Rett til læring. Innstilling fra utvalget for bedre læring for barn, unge og voksne med særskilte behov.

Høgskolen i Bergen ble i brev av 22.07.09 bedt om å komme med en uttalelse om NOU 2009:18 *Rett til læring*. Høgskolen ser at utvalget har gjort et grundig og målrettet arbeid i rapporten og slutter seg til mange av føringene og konklusjonene rapporten gir. Målsetningen med NOU 2009:18 er å bidra til bedre læring for barn, unge og voksne med særskilte behov.

Høgskolens høringsuttalelse er i hovedsak bygget opp rundt de fire utfordringene utredningen ser som sentrale i forhold til spesialundervisning i barnehager og skoler (kap. 2.2-2.2.4). Underveis knyttes det an til en del av utvalgets forslag slik det kommer fram i rapporten (særlig kap. 13). I tillegg har vi en egen kommentar knyttet til språkstimulering og språkkartlegging i barnehagene (kap.5.8-11).

NOU 2009:18 Rett til læring stiller opp fire hovedutfordringer når det gjelder institusjonenes evne til å gi gode tilbud til barn og unge.

Ensretting og mangel på hensyn til mangfoldet

Høgskolen i Bergen ser at det kan være problematisk at utredningen ikke i sterk nok grad tar hensyn til kompleksiteten av utfordringer skoler og barnehager står overfor. Dette viser seg m.a. i at utvalget hevder at barnehager og skoler ikke tar hensyn til, eller har forståelse for, variasjoner og mangfold hos elever/barn samtidig som utredningen velger å plassere enkelte av dem med særskilte behov i grupper etter diagnose eller egenskaper (kap. 1). Tidsbegrensede tiltak (se s. 17) blir karakterisert som stigmatisering og segregering.

Høgskolen ser det som viktig at kompleksiteten ikke må bagatelliseres. Enkelte barn/elever har behov for å bli møtt med en annen kompetanse og med spesielle metoder for å oppnå læring. Spesielle pedagogiske strategier kan bidra til å fjerne barrierer en funksjonshemming medfører. Det må derfor understrekes at utfordringene som ligger målformulert i IOP/IUP kan medføre at pedagoger med faglig fordypning innen syns-, hørsels-, språk-, adferdspedagogikk eller annet fagpersonale med spesialistkompetanse må trekkes inn.

Det kan virke som at *Rett til læring* tar for lett på sammensatt problematikk. Elever med lese- og skrivevansker, adferdsvansker og sammensatte lærevansker har ofte

komplekse tilstander hvor diffuse synsavvik, konsentrasjonsvansker, små hørselstap og/eller sosiale og emosjonelle problemer er sammenfallende faktorer. Disse elevene må møtes med en pedagogisk tilnærming som innehar en langt større tverrfaglig pedagogisk og annen faglig spesialistkompetanse enn den som er tilgjengelig i dag. Høgskolen ser viktigheten av at PP-tjenesten må oppgraderes med en bredere spesialpedagogisk kompetanse og det Statlige spesialpedagogiske støttesystemet bør utfordres på å videreutvikle en tverrfaglig tilnærming til sammensatt problematikk.

Tidlig innsats og forebygging er etter høgskolens syn essensielt for å kunne lykkes med målsettingene. I kapittel 13 har utvalget kommet med forslag om hva som kan gjøres for å styrke dette arbeidet, og høgskolen ser dette i lys av ensrettings- og mangfoldsproblematikk.

1. Ressursbank. Utredningen tydeliggjør ikke hva som ligger i dette tiltaket, det er derfor vanskelig å vurdere om det er et tjenelig tiltak.
2. Bedre kartlegging og oppfølging av synsforstyrrelser. Dagens kartlegging ved 4-årskontroll bør suppleres med en mer fagkompetent kartlegging av visuelle evner ved skolestart da mindre synsvansker kan ha negativ innvirkning på oppmerksomhet, konsentrasjon og lese- og skriveferdigheter. Elever med slike forstyrrelser blir ofte feildiagnostisert (konsentrasjonsvansker og dysleksi) og utvikler adferdsvansker eller skoletretthet. Høgskolen i Bergen anser at denne kartleggingen bør legges til synspedagog ved PP-tjenesten. *Habiliteringsplanen for barn og unge* (Helsedirektoratet 2009) slår fast at kommunene har for liten kompetanse på sasetap og at behovene er mangelfullt dekket. Slik kompetanse er nødvendig for å oppnå målet om tidlig hjelp og for å avverge mer komplekse problemer som bunner i tilsynelatende bagatellmessige vansker.
3. Læringsbok. Læringsboka kan være en god idé, men kan bli ressurskrevende og byråkratisk. Det er mer påkrevet å sikre innhold og oppfølging av IOP-ene og samarbeidet rundt individuelle opplæringsplaner.
4. Lærerens profesjonelle skjønn. En intensjon ved læringsboka er å styrke lærerens "profesjonelle skjønn" og dermed oppnå at læreren handler og tilpasser opplæringen uten en "vente og se"-holdning. Samtidig står det: "Men tilpasningen skal heller ikke være mer omfattende enn situasjonen krever." (s.159/160). Først når denne skjønnsmessige tilpasningen ikke har hatt forventet effekt, har eleven rett til opplæring etter § 5-1. Etter høgskolens oppfatning kan dette forslaget være med på å bidra til trening av helt nødvendige tiltak, fordi faglig skjønn kan bli forvekslet med faglig kompetanse.
5. Samarbeid. Høgskolen i Bergen er enig i at det bør legges opp til et tettere samarbeid mellom instansene og et hyppig samarbeid hjem/skole. Imidlertid mangler utredningen et klart fokus på ansvarsområder i møte med barn og elever med behov for særskilt tilrettelagt undervisning da grenseoppgangene mellom de ulike aktører ikke er tydelige nok. Høgskolen stiller også et spørsmål ved ivaretagelsen av personvernet i utredningssaker.

Ulik forståelse og praktisering av regelverket

Utredningen foreslår en endring i opplæringslovens § 5- 1. *Rett til spesialundervisning skal erstattes av en rett til ekstra tilrettelegging i opplæringen.*

Dette er, etter høgskolens syn, både en uheldig navneendring og et begrep som ikke dekker behovene til barn med spesielle opplæringsbehov. Grunnen til det er at

begrepet *spesialundervisning* tilsier at den pedagogiske aktiviteten er spesiell ved at man underviser med spesialiserte metoder, med egne læremidler og kanskje et spesielt innhold. Uttrykket *ekstra tilrettelegging i opplæringen* setter ikke opplæringen i fokus, men rammen rundt opplæringen.

Mangel på samordning og samarbeidskompetanse

Høgskolen i Bergen ser en viss fare for at statlige skoler blir lagt ned og at ansvarsområdet blir overført til det kommunale nivået uten at spesialistkompetansen følger etter. Vårt syn er at enkelte spesielle skoler/klasser på kommunalt/interkommunalt og fylkeskommunalt nivå må kunne ha pedagogiske miljøer med spesialistkompetanse. Dette er nødvendig for en del funksjonshemmede både pedagogisk og sosialt.

Formalisering av kompetanse. Høgskolen er enig i at det er behov for å styrke utdanningstilbudene innen spesialpedagogiske spesialiseringer. Bare med kompetente pedagoger kan skoleeiere oppfylle retten til spesialundervisning og gi en reell tilpasset opplæring for elever/barn med spesielle behov. Det må derfor settes klare krav til faglig kompetanse ved opplæring av elever med spesielle behov.

Effekt av tiltak. *Retten til læring* trekker fram forskning som viser at mye spesialundervisning er uten effekt. Høgskolen ser problematikken i lys av at mye spesialundervisning blir gjennomført av personell uten nødvendig kompetanse og at kvalifiserte pedagoger er avgjørende for måloppnåelsen. Høgskolen stiller seg også kritisk til at utredningen ikke får fram bredden i behov som kommer inn under spesialpedagogisk tematikk. Innenfor mange kompetanseområder blir det ikke etterspurt lokal kompetanse. Høgskolen ser det som en stor utfordring å få bedret kompetansen i skole og PP-tjeneste innen for eksempel individtilpassede metoder/metodikker.

Behovsvurdert klassifisering og kompetanseressurser. Høgskolen i Bergen er kritisk til at PP-tjenesten bare skal ha kompetanse på områder med høy forekomst. Det er med på å ekskludere barn/elever med hørselsvansker eller synsvansker fordi de tilhører såkalte lavfrekvente grupper. Bakgrunnen for dette er etter høgskolens syn en snever medisinsk kategorisering (ICD-10) og høgskolen ser det som ønskelig å få tatt i bruk ICF-klassifisering utviklet av WHO.

Høgskolen støtter utredningens syn om at læreren er den faktoren som har størst betydning for elevenes utvikling og prestasjoner. Dette gjelder også for elever/barn med særskilte behov og rett på spesialundervisning. Formell kompetanse vil derfor være viktig der skolen møter spesielle behov.

Forhold knyttet til den spesialpedagogiske innsatsen

Forslaget om et sterkt spesialpedagogisk miljø fordelt på fire spesialpedagogiske sentre ser høgskolen på som en hensiktsmessig organisering. Det må imidlertid legges opp til at det kan kjøpes tjenester på tvers av regionene da en ikke kan dekke all spisskompetanse ved hvert senter.

At det legges opp til å utvikle sentre/avdelinger for sammensatte læreversker, ser vi imidlertid på som uheldig. Nettopp den sammensatte problematikken krever stor grad av tverrfaglighet. Sammensatte læreversker bør derfor være et tilbud ved et regionalt senter som er mer tverrfaglig rettet enn tidligere.

Når det gjelder forslaget om å etablere et nasjonalt utviklingssenter for PP-tjenesten, underlagt Utdanningsdirektoratet, vil Høgskolen i Bergen råde til at dette senteret, dersom det blir etablert, legges til et universitets- eller høgskolemiljø som i dag har ansvar for utdanning, forskning og formidling knyttet til et bredt spekter av de fagfeltene som ansatte i PP-tjenesten arbeider innenfor. Det innebærer at en bør finne fram til et fagmiljø som kan samle kompetanse fra fagfelt som psykologi, spesialpedagogikk, logopedi, lærerutdanning, og andre tilgrensende fagfelt. I tillegg bør dette miljøet ha etablert gode faglige relasjoner til et tverrfaglig Statpedmiljø. På Vestlandet er det etablert samarbeid mellom institusjonene i UH-nett Vest og Statped Vest som høgskolen ønsker å fortsette med.

Språkstimulering og språkkartlegging i barnehagene (5.8-11).

Høgskolen er på linje med utredningen om at det foregår mye god språkstimulering i barnehagene, og at det er viktig at barnehagene får anledning til å holde fram med dette. Høgskolen vil samtidig peke på at det ikke bør være slik at barnehagene skal språkkartlegge alle barn. Selv om det er flere positive sider ved en slik språkkartlegging, vil det falle uheldig ut fordi det går utover den jevne og gode språkstimuleringen.

Rett til læring (s. 51) peker på at kartleggingsverktøy som blir brukt på helsestasjonene ved 2 og 4 års alder ikke fanger opp forsinket språkutvikling hos flerspråklige barn som snakker lite norsk. I stedet for full språkkartlegging av alle barn, ønsker høgskolen at tilbudet til denne flerspråklige barnegruppen blir videreutviklet. For resten av barnegruppen fungerer dagens språkkartlegging tilfredsstillende.

Den språklige hovedkartleggingen bør altså etter høgskolens syn fortsatt bli utført av helsesøstre. Høgskolen i Bergen ser det som viktigere å spesifisere hvordan en bedre kan stimulere risikogruppene og å lovfeste grunnbemanningen i barnehagene. Gjennom økt grunnbemanning og større pedagogtetthet vil barnehagene få rom til å drive god og variert språkstimulering. Eventuelle risikogrupper vil en fortsatt observere i barnehagene, gjerne med kartleggingsverktøy, men høgskolen ser ikke at sertifisering av barnehagepersonalet er nødvendig utover førskolelærerutdanning.

Med hilsen

Eli Bergsvik (s)
rektor

Audun Rivedal (s)
høgskoledirektør